

Verslag van de excursie in Zuid-Limburg op 19 juni 1999

Theo M.J. Peeters

Op 19 juni van de vorige eeuw werd een bezoek gebracht aan de jachtvelden van frater Wim Klein. We werden hartelijke ontvangen in het prachtig gelegen Benedictijnenklooster op de berg te Mamelis. Koffie met gebak stonden klaar, voordat we met 10 collega's op pad gingen. In overleg werd een tweetal inventarisatieterreinen uitgekozen voor deze excursie, nl. de Kruisberg en de graslanden bij Cottessen.

Onderzoeksterreinen

De Kruisberg ligt ten noorden van Wahlwiller. Onderdeel van dit terrein is het SBB-terrein Wahlwiller Graven van 46 ha met graslanden, heggen, holle wegen en bosjes op de noordhelling van het dal van de Selzerbeek. We bezochten dit terrein in de late ochtend. 's Middags verkasten we naar de graslanden ten zuiden van het Vijlenerbosch bij Cottessen. De holle wegen, graslanden, bermen, bosranden en houtwallen worden al jaren door diverse entomologen enkele keren per jaar geïnventariseerd. Ze liggen op warme en glooiende hellingen en zijn rijk aan o.a. bijen en wespen. Het is niet toevallig dat hier in 1999 maar liefst drie paar Grauwe klauwieren werden gesignaleerd!

We brachten ook kort een bezoekje aan de Heimansgroeve. Behalve bossen zijn uit de omgeving van Cottessen helaas slechts zeer kleine terreinen in handen van natuurbeschermingsorganisaties. Limburgs Landschap bezit hier een 65 ha groot terrein op de noordhelling van de Cottesserbeek. Maar boeren (intensief graslandbeheer) en recreatieuitbaters (campings, golfbaan) zijn hier nog belangrijke tegenstanders van een natuurvriendelijk beheer van deze (in potentie) zeer rijke delen van het zuidlimburgse heuvellandschap.

Door een aantal excursieleden werd tenslotte nog het bekende spoorweg-emplacement van Simpelveld bezocht.

Resultaten

Het onderstaande soortenlijstje (tabel 1) is samengesteld aan de hand van gegevens van Pim Kuijken, Frank van der Meer, Hans Nieuwenhuijsen, Theo Peeters, Harry Pijfers, Jan Smit en Henny Wiering.

In totaal werden tijdens de excursiedag 54 bijen- en 34 wespensoorten waargenomen. Op het emplacement van Simpelveld zijn slechts 15 soorten waargenomen maar daar werd ook slechts kort en met een klein groepje mensen geïnventariseerd. Op de Kruisberg werden 12 wespen en 36 verschillende bijen verzameld. Cottessen bleek wespenrijker met 23 wespensoorten en 21 bijen.

De soorten die door de verzamelaars gevangen worden zijn deels hetzelfde, maar het is tevens opmerkelijk hoe de vangsten van de verschillende personen van elkaar blijken te verschillen, ook al wordt gevangen in hetzelfde terrein en op dezelfde dag en tijd.

Bijzondere vangsten

In een artikel over bijen en wespen in Limburgse kalkgraslanden noemt Lefeber (1984, 1985) voor de Kruisberg 138 soorten bijen en 74 wespensoorten. Onder de soorten die we tijdens de excursie hebben waargenomen waren toch nog tien nieuwe soorten (8 bijen en 2 wespen) voor de Kruisberg.

Enkele opmerkelijke soorten die gevangen werden zullen hieronder kort de revue passeren. Van de goudwespen werden twee leuke vondsten gemeld. *Hedychrum rutilans*, 1 v bij Cottessen leg. Hans Nieuwenhuijsen, was vanaf 1980 niet meer in Zuid-Limburg gevangen. En de vangst van een exemplaar van de kleine goudwesp *Hedychridium roseum* op de Kruisberg door Pim Kuijken was de derde vindplaats van Zuid-Limburg. Deze roze goudwesp was eerder gevangen op de Bemelerberg (1955) en in de Meertensgroeve (1997). Lefeber meldt in dit nummer nog een vierde vindplaats in Zuid-Limburg, nl. groeve 't Rooth (1999). Een verklaring voor de zeldzaamheid van deze soort in het zuiden van Limburg is het ontbreken van zandige plekken waar haar gastheer *Astata boops* en/of *A. minor* voorkomt. Of *H. roseum* een soort met twee vormen of uit twee soorten bestaat is nog onduidelijk. Kweek uit nesten van haar gastheer(en) kan daar slechts een oplossing voor geven.

Onder de bijen waren ook enkele bijzondere vangsten. Op de Kruisberg werd van de grashommel (*Bombus ruderarius*) een werkster gevangen op braam (leg. Peeters); de zeldzame slakkenhuisbewonende *Osmia aurulenta* werd waargenomen (Frank van der Meer) en gevangen (leg. Nieuwenhuijsen) en van de sterk bedreigde *Osmia leaiana* werd 1 v gevangen door Hans Nieuwenhuijsen.

De meest bijzondere vondst was die van de maskerbij *Hylaeus gredleri* door Henny Wiering. Hij ving 2 mannetjes op de Kruisberg. Als we uitgaan van de vangsten genoemd in de voorlopige bijenatlas (Peeters et al. 1999) is dit de tweede vindplaats van deze kleine bij in ons land. Waarschijnlijk is *Hylaeus gredleri* in ons land veel algemener dan tot op heden bekend. De soort lijkt sterk op *Hylaeus brevicornis* en revisie van het omvangrijke materiaal in Nederlandse collecties van deze algemene soort zal nog menige verrassing boven tafel brengen. Wie gaat hiermee aan de slag?

Tijdens de excursie werden overigens slechts twee echte Limburgers gevonden nl. *Hylaeus gredleri* en de zuidelijke zijdebij *Colletes similis*. Op het begrip 'Limburger' zal een volgende keer verder ingegaan worden!

Tabel 1. Soortenlijst Zuid-Limburg-excursie op 19 juni 1999

Terreinen:	Kruisberg	Cottessen	Simpelveld NS
Ac.:	194-313/4	193/4-307/8	196-315
Familie			
Soorten			
Chrysididae (goudwespen)			
<i>Chrysis ignita</i>	-	+	-
<i>Hedychrum rutilans</i>	-	+	-
<i>Hedychridium roseum</i>	+	-	-
<i>Omalus aeneus</i>	-	+	-
<i>Pseudomalus auratus</i>	+	+	-
<i>Trichrysis cyanea</i>	-	+	-
Sapygidae (knotswespen)			
<i>Sapygina decemguttata</i>	-	+	-
Tiphidae (keverdoders)			
<i>Tiphia minuta</i>	-	+	-
Pompilidae (spinnendoders)			
<i>Auplopus carbonarius</i>	-	+	-
<i>Dipogon subintermedius</i>	-	+	-
Vespidae (plooiwleugelwespen)			
<i>Ancistrocerus gazella</i>	+	-	-
<i>Dolichovespula saxonica</i>	-	+	-
<i>Gymnomerus laevipes</i>	-	-	+
<i>Polistes dominulus</i>	-	-	+
<i>Symmorphus bifasciatus</i>	-	+	-
<i>Vespa germanica</i>	+	-	-
Sphecidae s.l. (graafwespen)			
<i>Argogorytes mystaceus</i>	-	+	-
<i>Cerceris rybyensis</i>	+	+	-
<i>Crossocerus annulipes</i>	-	+	-
<i>Crossocerus cetratus</i>	-	+	-
<i>Crossocerus elongatulus</i>	-	+	-
<i>Diodontus luperus</i>			
<i>Ectemnius dives</i>	-	+	-
<i>Ectemnius lapidarius</i>	+	+	-
<i>Ectemnius sexcinctus</i>	-	+	-
<i>Entomognathus brevis</i>	+	-	-
<i>Gorytes laticinctus</i>	-	+	-
<i>Lestica clypeata</i>	+	-	-
<i>Lindenius albilabris</i>	+	-	-
<i>Lindenius panzeri</i>	+	-	-
<i>Pemphredon lugubris</i>	-	+	-
<i>Psenus concolor</i>	-	+	-
<i>Trypoxylon minus</i>	-	+	-
<i>Trypoxylon figulus</i>	+	-	-

Apidae s.l. (bijen)			
<i>Andrena bicolor</i>	-	+	-
<i>Andrena flavipes</i>	+	-	-
<i>Andrena hattorfiana</i>	+	-	-
<i>Andrena florea</i>	+	+	-
<i>Andrena fucata</i>	-	+	-
<i>Andrena humilis</i>	+	-	-
<i>Andrena minutula</i>	-	-	+
<i>Andrena ovatula</i>	+	+	-
<i>Andrena semilaevis</i>	+	+	-
<i>Andrena subopaca</i>	-	+	-
<i>Anthidium punctatum</i>	-	-	+
<i>Apis mellifera</i>	+	-	-
<i>Bombus hortorum</i>	+	-	-
<i>Bombus hypnorum</i>	+	-	-
<i>Bombus lapidarius</i>	+	+	-
<i>Bombus pascuorum</i>	+	-	-
<i>Bombus pratorum</i>	+	-	-
<i>Bombus ruderarius</i>	+	-	-
<i>Bombus sylvestris</i>	-	+	-
<i>Bombus terr/luco-complex</i>	+	-	-
<i>Ceratina cyanea</i>	+	-	-
<i>Chelostoma campanularum</i>	+	+	-
<i>Chelostoma distinctum</i>	+	+	-
<i>Chelostoma rapunculi</i>	+	+	+
<i>Colletes similis</i>	-	-	+
<i>Dasypoda hirtipes</i>	-	-	+
<i>Halictus rubicundus</i>	-	+	-
<i>Halictus tumulorum</i>	-	+	-
<i>Heriades truncorum</i>	+	-	+
<i>Hylaeus confusus</i>	-	-	+
<i>Hylaeus gibbus</i>	+	-	-
<i>Hylaeus gredleri</i>	+	-	-
<i>Hylaeus hyalinatus</i>	-	+	+
<i>Hylaeus pictipes</i>	-	+	-
<i>Lasioglossum calceatum</i>	-	+	-
<i>Lasioglossum laticeps</i>	+	-	-
<i>Lasioglossum leucozonium</i>	+	+	-
<i>Lasioglossum malachurum</i>	+	-	-
<i>Lasioglossum morio</i>	+	+	+
<i>Lasioglossum nitidulum</i>	-	+	-
<i>Lasioglossum pauxillum</i>	+	-	-
<i>Lasioglossum villosulum</i>	+	-	-
<i>Megachile ericetorum</i>	+	-	+
<i>Megachile circumcincta</i>	+	-	-
<i>Megachile willughbiella</i>	+	-	+
<i>Nomada striata</i>	+	-	-
<i>Osmia adunca</i>	-	-	+
<i>Osmia aurulenta</i>	+	-	-
<i>Osmia leaiana</i>	-	+	-
<i>Sphecodes ferruginatus</i>	+	-	-
<i>Sphecodes hyalinatus</i>	+	-	-
<i>Sphecodes miniatus</i>	-	-	+
<i>Sphecodes monilicornis</i>	-	+	-
<i>Stelis punctulattissima</i>	+	-	-

Toegift

In de kloostertuin te Mamelis (Ac. 196-312) werd door Frank van der Meer op 19 juni nog *Andrena florea* gevangen op heggenrank. En ook op 18 juni werden door enkele sectieleden terreindelen in Zuid-Limburg bezocht. Hieronder een lijstje van de soorten die werden waargenomen:

Sphecidae s.l. (graafwespen)

- *Lindenus albilabris* 1ex. Eys (Ac. 192-315), leg. & det. F. van der Meer

Apidae s.l. (bijen)

- *Andrena bicolor*, 1m Eys de Piepert (Ac. 192-315), leg. & det. F. van der Meer
- *Andrena florea*, 1v Eys (Ac. 192-315), leg. & det. F. van der Meer
- *Andrena hattorfiana*, 1v Eys de Piepert (Ac. 192-315), leg. & det. F. van der Meer
- *Hylaeus gibbus-confusus*, 1ex. Eys de Piepert (Ac. 192-315), leg. & det. F. van der Meer
- *Lasioglossum albipes*, 1m Eys (Ac. 192-315), leg. & det. F. van der Meer
- *Lasioglossum laticeps*, 1v Kunderberg (Ac. 194,5-319,7) leg. W. Heitmans, det. H. Wiering
- *Lasioglossum malachurum*, 1v Kunderberg (Ac. 194,5-319,7) leg. W. Heitmans, det. H. Wiering

Tenslotte meldt Frank van der Meer nog zijn vangst van de zweefvlieg *Eumerus tricolor* op een spoorbiels op het emplacement van Simpelveld. Volgens de voorlopige zweefvliegenatlas een echte Limburger!

Literatuur

- Lefebvre, Br. V., 1984. De invertebraten van de Zuidlimburgse kalkgraslanden, Bijen (Hymenoptera Apoidea). - *Natuurhistorisch Maandblad* 73 (12): 231-237.
- Lefebvre, Br. V., 1985. De invertebraten van de Zuidlimburgse kalkgraslanden, Wespen (Hymenoptera Bethyloidea, Chrysididae, Trigonalidae, Aculeata). - *Natuurhistorisch Maandblad* 74 (5): 85-91.